

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
FORNMINNESEKSJONEN

Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

RØYS

OLSTAD, GNR 9, BNR 5
EIDSVOLL KOMMUNE,
AKERSHUS FYLKE

FELTLEDER: KATHRYN E. SÆTHER
PROSJEKTLEDER: GRETHE
BJØRKAN BUKKEMOEN

Oslo 2011

**KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO**

Gårds-/ bruksnavn Olstad	G.nr./ b.nr. 9/5
Kommune Eidsvoll	Fylke Akershus
Saksnavn Reguleringsplan for Olstad	Kulturminnetype Røys fra nyere tid
Saksnummer (arkivnr. Kulturhistorisk museum) 10/4780	Tiltakskode/ prosjektkode 430215
Eier/ bruker, adresse Lars Fosserud	Tiltakshaver Lars Fosserud
Tidsrom for utgravning 11.07-12.07.2011	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum UTM sone 32. N: 6688602, Ø: 0626957
ØK-kart CS 54-5-2	ØK-koordinater -
A-nr. 2011/270 (kassert)	C-nr. -
ID-nr (Askeladden) ID129056	Negativnr. (Kulturhistorisk museum) Cf34431_1-22
Rapport ved: Kathryn Etta Sæther	Dato: 21.10.2011
Saksbehandler: Anne Skogsfjord/Grethe Bjørkan Bukkemoen	Prosjektleder: Grethe Bjørkan Bukkemoen

SAMMENDRAG

Utgravningen er gjennomført som et ledd i dispensasjonsvedtak i forbindelse med ny regulering av Olstad gnr. 9. Planforslaget legger til rette for ny småhusbebyggelse. I forbindelse med planleggingen av reguleringen gjennomførte Akershus fylkeskommune en forundersøkelse av planområdet i 2010. I den forbindelse ble det registrert 3 rydningsrøyser og 1 dyrkningslag ID129056 (Engstrøm 2010).

KHM gjennomførte arkeologiske undersøkelser av lokaliteten i perioden 11.07 – 12.07.2011. Undersøkelsen påviste en røys og to naturlige ansamlinger av stein. Utgravningen av røysen indikerte at strukturen trolig er et nyere tids kulturminne.

INNHold

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	2
2. DELTAGERE, TIDSRØM	2
3. FORMIDLING	2
4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER.....	4
5. UTGRAVNINGEN	5
5.1 Problemstillinger – prioriteringer	5
5.2 Utgravningsmetode.....	5
5.3 Kildekritiske forhold	6
5.4 Utgravningen.....	6
6. KONKLUSJON.....	9
7. LITTERATUR	9
8. VEDLEGG	10
8.1. Fotoliste Cf34431_1-22.....	10
8.2. Arkivert originaldokumentasjon.....	10

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING

OLSTAD 9/5, EIDSVOLL KOMMUNE, AKERSHUS FYLKE

KATHRYN ETTA SÆTHER OG GRETHE BJØRKAN BUKKEMOEN

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Utgravningen er gjennomført som et ledd i dispensasjonsvedtak i forbindelse med reguleringsplan for Olstad gnr. 9. Planforslaget legger til rette for ny småhusbebyggelse.

Akershus fylkeskommune gjennomførte en forundersøkelse av planområdet i 2010. I den forbindelse ble det registrert 3 rydningsrøyser og 1 dyrkningslag ID129056 (Engstrøm 2010).

På vegne av tiltakshaver søkte Akershus fylkeskommune 26.03.2010, om tillatelse til inngrep i de automatisk fredete kulturminnene, jf. Lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kml) § 8, fjerde ledd. Kulturhistorisk museum (KHM) uttalte seg i brev av 02.06.2010, og det ble utarbeidet budsjett og prosjektplan for arkeologisk utgravning av planområdet (Skogsfjord og Bukkemoen 2011). Riksantikvaren ga tillatelse til inngrep med vilkår om arkeologiske undersøkelser for de berørte kulturminnene 06.08.2010. KHM gjennomførte de arkeologiske utgravningene i perioden 11.07-12.07.2011.

2. DELTAGERE, TIDSRUM

Stilling	Navn	Tidsrom
Prosjektleder	Grethe Bjørkan Bukkemoen	
Feltleder	Kathryn Etta Sæther	11.07-12.07.2011
GIS ansvarlig	Magne Samdal	07.07.2011
Maskinfører	Lars Fosserud	11.07.2011

Tabell 1: Oversikt over deltagere i utgravningen av Olstad.

3. FORMIDLING

Det var ingen besøkende på feltet uten tilknytning til utgravningen.

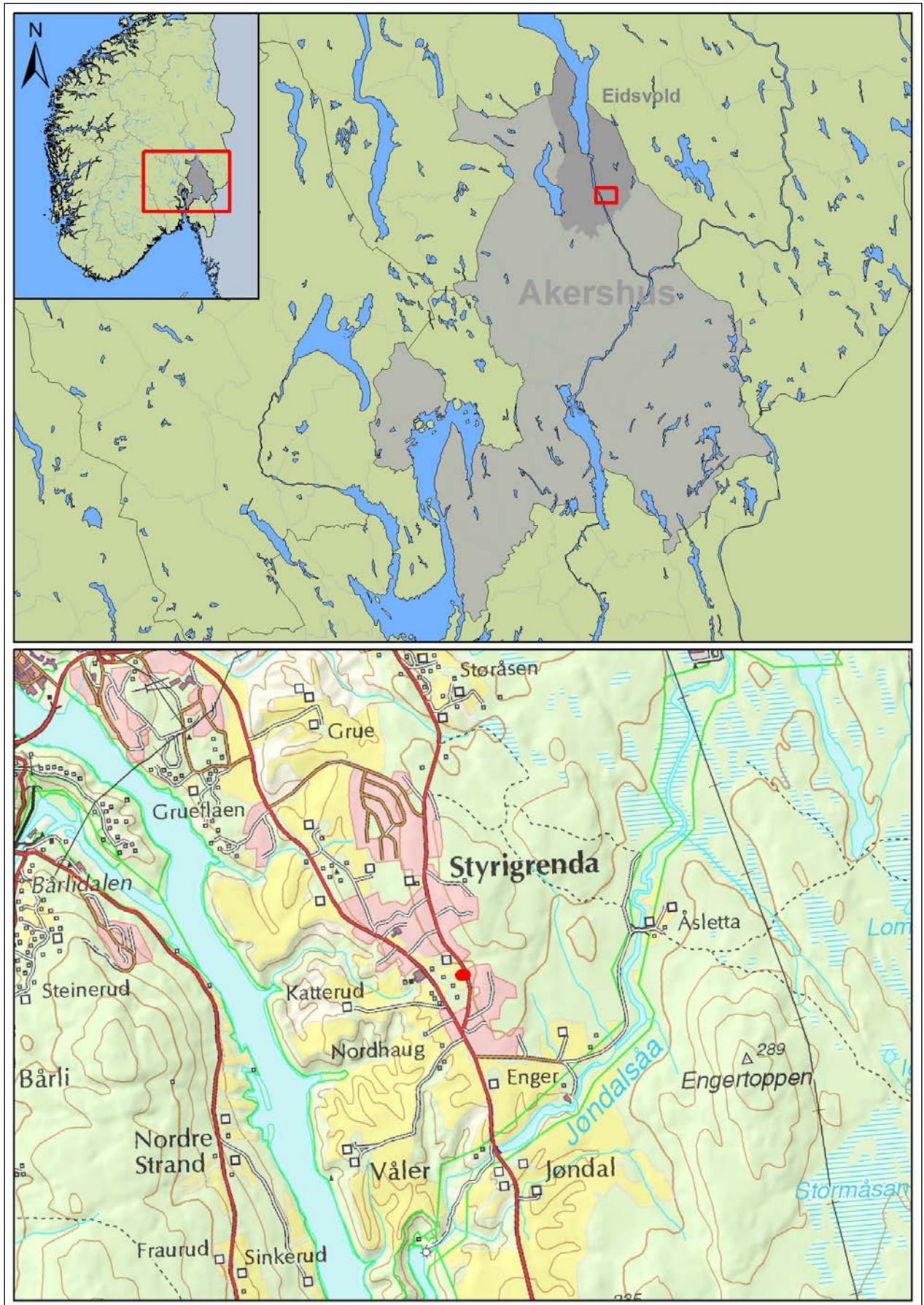

Fig 1: Oversiktskart (Kartgrunnlag: Statens kartverk. Tillatelsesnummer NE12000-150408SAS. Produsert 12/10.2011 av M. Samdal).

4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER

Planområdet ligger på Kattrud i Styrigrenda mellom Nesvegen (Rv 177) og Styrivegen (Fv 509). Planområdet er tidligere jordbruksseiendom med våningshus og uthus. Eiendommen fungerer i dag som boligeiendom. Utgravningsområdet lå nordøst for bolighuset, inntil Styrivegen i øst. Området hadde vært dekket av ung løvskog og noe furu, men denne var blitt hogd før utgravningen tok til.

Fig 2: Oversiktsfoto av undersøkelsesområdet, sett mot øst (Cf34431_3, fotograf K. Sæther).

Det er ikke tidligere registrert automatisk fredete kulturminner innenfor planområdet eller gårdsnummeret, men det er gjort funn i nærområdet. Det er registrert en rekke metallfunn fra Styrigrenda. Funnene kan hovedsakelig dateres til vikingtid, og deres antall tyder på at området har hatt ett eller flere mindre gravfelt. Opplysninger om funnomstendighet for de enkelte funn er derimot tidvis noe knapp. Blant annet er det ikke alltid angitt hvorvidt funn er gjort på øvre eller nedre Styri. I Oldsaksamlingens tilvektskatalog står det at en spydspiss med mothaker (C13776) fra yngre jernalder er funnet på Styri, samt et sverd, økseblad, skjoldbule og spydspiss (C4390-93), alle fra samme ødelagte gravhaug, funnet i 1868. I en annen overpløyd haug på Styri ble det funnet et sverd (C12366). På Styri øvre er det gjort funn av en spydspiss (C26212) og en pilspiss (C26510), hvorav pilspissen trolig er funnet i gravhaugen ID32439. I tillegg er det registrert to gravhauger under Styren øvre ID22106. Funn fra steinalderen er funnet på Kattrud i form av to steinøkser (C12578 og C26277), samt funn fra middelalderen i form av en dobbelt jernhake/låsbue (C7640) og et utskåret høvre (C7651).

KHM har gjort få arkeologiske utgravninger i området, men i 2010 ble det utført en liten undersøkelse på Styri 10/14, hvor det ble avdekket ni kokegroper og tre

stolpehull ID64831. Enkelte av kokegropene er datert til romertid/folkevandringstid (Berge og Damlien 2010). På samme gårds -og bruksnummer har Akershus fylkeskommune registrert en lokalitet ID15534, bestående av 4 kokegroper, 2 kulturlag og slagghforekomst. Ingen av strukturene er datert.

5. UTGRAVNINGEN

5.1 PROBLEMSTILLINGER – PRIORITERINGER

KHMs prosjektplan datert 2. juni 2011 danner den vitenskapelige bakgrunnen for undersøkelsene av Olstad. Prosjektplanen er utarbeidet med utgangspunkt i registreringsfunnet gjort i 2009 av Akershus fylkeskommune (Engstrøm 2010, Skogsfjord og Bukkemoen 2011). Ved registrering fremkom en lokalitet ID129056 bestående av 3 rydningsrøyser og 1 dyrkningslag.

Rydningsrøyser utgjør sammen med dyrkningslag, åkerflater og steinstrenger de viktigste sporene vi har etter jordbruk i forhistorisk tid. Dyrkningssporene anses imidlertid ofte som problematiske kulturminner. Dette er fordi de generelt kan være vanskelige å datere, da på grunn av deres ofte lange brukstid og manglende typologiske elementer. Kunnskapen om denne typen kulturminner er fortsatt mangelfull. I tillegg til dateringsspørsmålet var det knyttet usikkerhet til to av rydningsrøysene da de var godt skjult av områdets vegetasjon. Relevante problemstillinger var som følger:

- Er det forhistoriske dyrkningsspor på feltet, og eventuelt hvor mange faser finnes det spor av?
- Datering.
- Hvilken driftsform representerer strukturene?
- Vegetasjonshistorie. Hva har vært dyrket?

5.2 UTGRAVNINGSMETODE

Undersøkelsen ble delvis utført som en maskinell flateavdekking (Løken et. al 1996), der pløyelaget blir fjernet ned til undergrunnen med gravemaskin med flatt skjær. Avdekkingen innbefattet åpning av en sjakt tvers gjennom planområdet, samt snitting av mulige strukturer med gravemaskin.

Alle strukturene ble målt inn med totalstasjon. Til innmålingen ble det benyttet en av museets totalstasjoner, en Leica 1100 med RCS fjernstyring. Til databehandling ble programvarene Leica GeoOffice 2.0 og ESRI ArcGIS 9.2 benyttet. I felt ble alle data lagret som enkeltpunkt på et PCMCIA-kort i totalstasjonen. Disse ble deretter importert til GeoOffice, og her konvertert til Shape-filer som kan bearbeides i ArcGIS. Prosjektfilene ble deretter importert til ArcGIS der de ble gjort om til polygoner og linjer, og lagret i geodatabase. ArcGIS ble også brukt i ferdigstilling av kartene til rapporten. Alle kartdata er i UTM 32N. Alle kartdata og metakart er lagret ved det digitale kartverket ved Dokumentasjonsseksjonen ved Kulturhistorisk museum.

5.3 KILDEKRITISKE FORHOLD

Dyrkningssporene lå i skog med stedvis ulendt terreng som var delvis dekket av hogst under utgravningen. Dette gjorde det vanskelig å se og avgjøre om ansamlingene med stein var natur eller kultur. Kvist, stubber og mose, i tillegg til selve terrenget, gjorde det vanskelig å skille ut plane flater egnet for dyrkning.

5.4 UTGRAVNINGEN

Under utgravningen ble det gravd en sjakt ca. 22 meter lang og 2 meter bred, tvers gjennom utgravningsområdet, orientert øst-vest. Profilet i sjakkanten viste at området bestod i varierende grad av torv/skogbunn i toppen etterfulgt av sandblandet skogbunn med stedvis utvaskningslag under, og nederst undergrunn bestående av gulbrun sand. Det ble ikke påtruffet dyrkningslag i sjakten.

Fig 3: Oversiktsfoto av sjakt gjennom undersøkelsesområdet sett mot sørvest (Cf34431_10, fotograf K. Sæther).

De tre røysene (F1, F2 og F4) som ble registrert av fylkeskommunen ble gjenfunnet og snittet med maskin.

Fig 4: Profil F4 sett mot sør (Cf34431_22, fotograf K. Sæther).

Fig 5: Oversiktskart over sjakt og rydningsrøys (Kartgrunnlag: Statens kartverk. Tillatelsesnummer NE12000-150408SAS. Produsert 12/10.2011 av M. Samdal).

To av rydningsrøysene (F1 og F4) ble avskrevet da snitting viste at disse ikke hadde karakter av egentlige røyser, men snarere var tilfeldige, naturlige ansamlinger av tre/fire steiner. S-2 (F2 under registrering) derimot bestod av flere, anlagte steiner.

Røys S-2

S-2 hadde uregelmessig triangulær form i plan og målte ca. 400x360 cm. Rydningsrøysene var typisk av sitt slag ved å generelt bestå av meget store stein (diam. 40-110 cm) i sin ytterkant og mindre stein (diam. 15-30 cm) i midten.

Fig 6: Planbilde av rydningsrøys S-2 sett mot sørøst (Cf34431_9, fotograf K. Sæther).

Snitting av strukturen viste imidlertid at røysen trolig ikke er et forhistorisk kulturminne. Dette skyldes at steinene hovedsakelig omfattet ett lag hvor alle steinene lå i eller over torvlaget i området. Det ble ikke påtruffet dyrkningslag eller lignende under torvlaget, noe som gjorde det meget vanskelig å fremskaffe pålitelig prøvemateriale til datering eller naturvitenskapelige analyser.

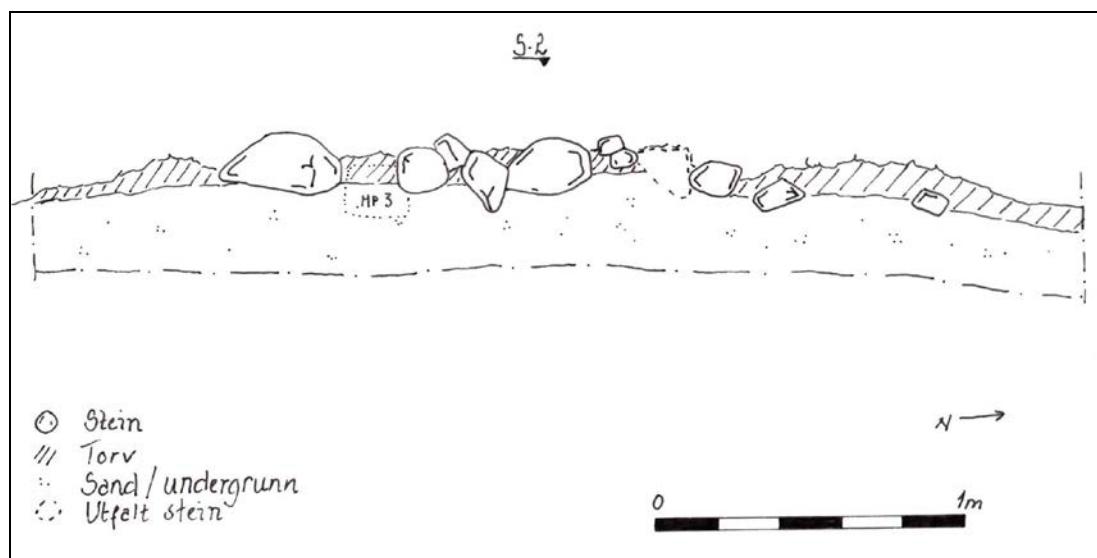

Fig 7: Profiltegning av rydningsrøys S-2 (tegnet av K. Sæther).

Mangelen på dyrkningslag gjør det mindre sannsynlig at røysa er knyttet til dyrkning. At det ikke ble funnet flere røysar i området underbygger dette. Like sør for røysa var det blitt anlagt en grøft til en vannledning og det er mulig steinen kan stamme fra anleggelsen av denne. Tilgjengjeld var røysa meget typisk av sitt slag i konstruksjon som indikerer en bevisst anleggelse som ikke er særlig forenelig med ”dumping” av stein under gravingen av en grøft. En annen forklaring kan være at røysa er blitt anlagt i tilknytning til beite som etterlater seg få spor i jorda.

6. KONKLUSJON

Ved den arkeologiske utgravningen på Olstad, gnr 9 ble det undersøkt 3 registrerte rydningsrøysar og 1 dyrkningslag, ID129056. Undersøkelsen påviste en røys, to naturlige ansamlinger av stein, og det ble ikke påtruffet et lag som kunne knyttes til eldre dyrkning i området. Røysen er tolket som et nyere tids kulturminne da den bestod av ett lag stein anlagt i eller over torvlaget.

7. LITTERATUR

Berge, Sara og Hege Damlien 2010: *Rapport arkeologisk utgravning. Kokegropfelt. Styri 10/14, Eidsvoll kommune, Akershus*. Kulturhistorisk museums arkiv, Universitetet i Oslo.

Engstrøm, Linda 2010: *Rapport fra registrering av automatisk fredete kulturminner i forbindelse regulering av Olstad / Styri gbnr. 9/5 og 9/52 i Eidsvoll kommune, Akershus fylkeskommune*. Akershus fylkeskommune.

Løken, T., Pilø, L., og Hemdorff, O. 1996: *Maskinell flateavdekking og utgravning av forhistoriske jordbruksplasser – en metodisk innføring*. AmS Varia nr. 26. Arkeologisk museum i Stavanger.

Skogsfjord, Anne og Grethe Bjørkan Bukkemoen 2011: *Prosjektplan. Undersøkelse av automatisk fredete kulturminner (id129056, dyrkningsspor). Reguleringsplan for Olstad, Katrud. Olstad 9/5, Eidsvoll kommune, Akershus*. Kulturhistorisk museums arkiv, Universitetet i Oslo.

8. VEDLEGG**8.1. FOTOLISTE CF34431_1-22.**

Filnavn	Motivbeskrivelse	Sett mot	Dato	Navn
Cf34431_1.JPG	Oversiktsbilde av planområdet.	VSV	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_2.JPG	Oversiktsbilde av planområdet.	VSV	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_3.JPG	Oversiktsbilde av planområdet.	Ø	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_4.JPG	Oversiktsbilde av planområdet.	NØ	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_5.JPG	Planbilde av avskrevet struktur S-1.	N	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_6.JPG	Planbilde av avskrevet struktur S-4.	NØ	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_7.JPG	Planbilde av rydningsrøys S-2.	V	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_8.JPG	Planbilde av rydningsrøys S-2.	S	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_9.JPG	Planbilde av rydningsrøys S-2.	SØ	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_10.JPG	Oversiktsbilde av flateavdekket sjakt.	SV	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_11.JPG	Oversiktsbilde av flateavdekket sjakt.	NØ	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_12.JPG	Profilbilde av utsnitt fra sjakt.	N	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_13.JPG	Profilbilde av utsnitt fra sjakt.	N	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_14.JPG	Pollenserie tatt ut av sjaktprofil.	N	11.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_15.JPG	Profilbilde av rydningsrøys S-2 m/målestokk.	Ø	12.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_16.JPG	Profilbilde av rydningsrøys S-2 m/målestokk.	Ø	12.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_17.JPG	Profilbilde av rydningsrøys S-2 m/målestokk.	Ø	12.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_18.JPG	Bilde av pollenserie tatt ut av rydningsrøys S-2.	Ø	12.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_19.JPG	Profilbilde av avskrevet struktur S-4 m/målestokk.	SØ	12.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_20.JPG	Profilbilde av avskrevet struktur S-4 m/målestokk.	SØ	12.07.2011	Kathryn E. Sæther
Cf34431_22.JPG	Profilbilde av avskrevet struktur S-1 m/målestokk.	S	12.07.2011	Kathryn E. Sæther

8.2. ARKIVERT ORIGINALDOKUMENTASJON

1. Originaltegninger (plan og profil S-2).
2. Feltdagbok